

DE CORONA-REKENING VAN DE GEMEENTEN

In 2021 liet minister Clerfayt, belast met Plaatselijke Besturen, een studie uitvoeren om een raming te maken van de financiële gevolgen van de coronacrisis voor de gemeenten. De belangrijkste conclusies werden onlangs op 11 januari aan het Brussels Parlement voorgelegd¹.

Het onderzoek gebeurde in 2021 op basis van de jaarrekening van 2020. Voor 2021 werd met de begrotingen gewerkt.

Impact op het saldo van het eigen dienstjaar op basis van de jaarrekening 2020

- De kosten van de gezondheids crisis in 2020 worden geraamd op 80 miljoen euro.
- Het saldo van het eigen dienstjaar bedroeg -71.676.660 euro. Neutraliseert men het effect van corona, dan zou zonder de crisis het saldo +8,5 miljoen euro bedragen.

Impact op het gecumuleerd resultaat op basis van de jaarrekening 2020

- Het gecumuleerd resultaat van alle 19 gemeenten is +159 miljoen euro.
- Het gecumuleerd resultaat zonder gezondheids crisis zou +239.366.446 euro bedragen.

Gecumuleerd resultaat aangevuld met de gewone reserves voor 2020 per gemeente

- Drie gemeenten vertonen een tekort op het gecumuleerd resultaat (Berchem, Evere en

Rekeningen 2020	Gecumuleerd resultaat	Gecumuleerd resultaat + gewone reserves
Anderlecht	7.526.225	13.979.311
Oudergem	400.313	15.145.187
Sint-Agatha-Berchem	-3.271.233	-3.271.233
Brussel	22.075.295	46.135.295
Etterbeek	34.075.748	35.488.034
Evere	-1.537.927	-1.141.261
Vorst	1.529.934	9.003.862
Ganshoren	3.194.030	8.488.174
Elsene	25.175.343	29.802.032
Jette	3.787.326	5.554.746
Koekelberg	12.417.112	12.478.071
Sint-Jans-Molenbeek	-1.873.886	13.078.064
Sint-Gillis	9.541.828	13.936.068
Sint-Joost-ten-Node*	1.666.494	2.786.228
Schaarbeek	202.718	2.346.292
Ukkel	11.855.913	11.855.913
Watermaal-Bosvoorde	15.879.762	18.088.215
Sint-Lambrechts-Woluwe	9.822.805	13.722.805
Sint-Pieters-Woluwe	6.744.278	16.944.006
TOTAAL	159.212.078	264.419.806
TOTAAL zonder Brussel	137.136.783	218.284.512
Met een tekort	3	2

* Begroting 2020

1. Bij het schrijven van dit artikel was de desbetreffende studie nergens anders gepubliceerd. Er verscheen wel een artikel in La Libre Belgique op 7 februari. In het voorwoord van de Focus nr. 9 van BPB lezen we wel dat "de gevolgen van de gezondheids crisis het voorwerp zullen uitmaken van een afzonderlijk verslag".

2. De gemeentelijke jaarrekeningen 2020 met uitzondering van Sint-Joost

Geïndexeerde begroting 2021	Gecumuleerd resultaat	Gecumuleerd resultaat + gewone reserves
Anderlecht	7.962.847	12.582.911
Oudergem	1.000	15.276.145
Sint-Agatha-Berchem	-1.712.278	-1.712.278
Brussel	-2.358.970	12.473.030
Etterbeek	32.325.446	33.737.732
Evere	-62.374	34.292
Vorst	3.077.913	9.392.133
Ganshoren	2.347.443	7.641.587
Elsene	27.419.817	33.274.020
Jette	2.277.734	3.255.341
Koekelberg	9.375.387	9.436.346
Sint-Jans-Molenbeek	2.219.477	9.018.671
Sint-Gillis	6.004.233	9.953.139
Sint-Joost-ten-Node*	2.004.895	3.606.668
Schaarbeek	-4.675.720	3.902
Ukkel	10.050.075	10.050.075
Watermaal-Bosvoorde	5.822.081	7.719.806
Sint-Lambrechts-Woluwe	9.577.045	13.477.045
Sint-Pieters-Woluwe	4.964.086	14.823.802
TOTAAL	116.620.135	204.044.367
TOTAAL zonder Brussel	118.979.105	191.571.337
<i>Met een tekort</i>	<i>4</i>	<i>1</i>

Molenbeek), waarvan er twee (Berchem en Evere) niet over voldoende reserves beschikken om te kunnen zorgen voor een evenwicht in het gecumuleerd resultaat aangevuld met de gewone reserves.

Impact op het saldo van het eigen dienstjaar op basis van de begroting 2021

- De kosten van de gezondheids crisis in 2021 worden geraamd op 34.294.125,61 euro.
- Het saldo van het eigen dienstjaar bedroeg -€31.758.484,16. Neutraliseert men het effect van corona, dan zou zonder de gezondheids crisis het saldo 2.535.641,45 euro bedragen.

Impact op het gecumuleerd resultaat op basis van de begroting 2021

- Het gecumuleerd resultaat van alle 19 gemeenten is +116.620.135 euro.
- Het gecumuleerd resultaat zou zonder de gezondheids crisis +150.914.260,22 euro bedragen.

Gecumuleerd resultaat aangevuld met de gewone reserves in 2021 per gemeente

- Een enkele gemeente beschikt niet over voldoende reserves om een gecumuleerd resultaat aangevuld met de gewone reserves in evenwicht te kunnen hebben (Sint-Agatha-Berchem).

- Drie andere gemeenten (Brussel, Evere en Schaarbeek) hebben een tekort op het gecumuleerd resultaat maar beschikken over voldoende reserves om dit tekort op te vangen.

Totale impact per inwoner in 2020 per gemeente

- De impact per inwoner voor de 19 gemeenten in 2020 bedraagt 66 euro.
- In sommige gemeente laat corona zich per inwoner meer voelen. Dit is het geval in Sint-Joost* (€151/inwoner) en Brussel-Stad (€144/inwoner).
- Koekelberg lijkt het minst getroffen (€17/inwoner).

Totale impact per inwoner in 2021 per gemeente

- Op het niveau van de 19 gemeenten bedraagt de impact per inwoner 28 euro. Wat veel minder is dan het jaar ervoor (66 €).
- De gemeenten Sint-Gillis, Brussel, Anderlecht en Elsene zitten ruim boven de totale impact.
- Het kwartet Koekelberg, Ukkel, Evere en Vorst sluit de rij.

Evolutie van de impact op de ontvangsten en uitgaven in 2021 t.o.v. 2020

- De gezondheids crisis heeft in 2021 minder impact op de gemeentefinanciën dan in 2020 (34 miljoen euro versus 80 miljoen euro).

Evolutie van de impact op de ontvangsten en uitgaven in 2021 t.o.v. 2020

- In 2020 hadden de gemeenten aanzienlijk wat minder ontvangsten (54 miljoen euro). In 2021 was corona voor de ontvangsten al minder voelbaar (3,93 miljoen euro).
- Wat de uitgaven betreft, neemt de impact in 2021 met 19% toe ten opzichte van 2020 (een stijging van 4,9 miljoen euro).

Evolutie van de impact op de ontvangsten per categorie, 2021 t.o.v. 2020

- In 2020 had de gezondheids crisis een aanzienlijke invloed op de ontvangsten uit **prestaties** (kinderdagverblijven, onderwijs, huurgelden, enz.) en ontvangsten uit **overdrachten** (voornamelijk belastingen).

Totale impact per inwoner in 2020 per gemeente	Bevolking op 1 januari 2020	Total impact 2020	Impact per inwoner	Total impact 2021	Impact per inwoner
Anderlecht	120.887	4.565.878	37,77 €	5.677.831	46,97 €
Oudergem	34.404	2.339.510	68,00 €	626.792	18,22 €
Sint-Agatha-Berchem	25.502	825.174	32,36 €	795.865	31,21 €
Brussel	185.103	26.701.947	144,25 €	10.254.898	55,40 €
Etterbeek	48.473	2.522.098	52,03 €	717.344	14,80 €
Evere	42.656	3.198.719	74,99 €	211.360	4,95 €
Vorst	56.581	1.836.749	32,46 €	238.508	4,22 €
Ganshoren	25.234	1.043.164	41,34 €	462.865	18,34 €
Elsene	87.632	6.564.592	74,91 €	3.696.835	42,19 €
Jette	52.728	1.831.633	34,74 €	699.278	13,26 €
Koekelberg	21.959	364.611	16,60 €	173.119	7,88 €
Sint-Jans-Molenbeek	97.979	2.617.870	26,72 €	1.596.326	16,29 €
Sint-Gillis	49.678	3.689.492	74,27 €	2.841.222	57,19 €
Sint-Joost-ten-Node*	27.497	4.159.376	151,27 €	728.209	26,48 €
Schaarbeek	132.799	6.581.698	49,56 €	1.471.339	11,08 €
Ukkel	83.980	3.719.333	44,29 €	483.076	5,75 €
Watermaal-Bosvoorde	25.332	695.062	27,44 €	763.609	30,14 €
Sint-Lambrechts-Woluwe	57.712	3.339.396	57,86 €	1.704.747	29,54 €
Sint-Pieters-Woluwe	42.119	3.558.067	84,48 €	1.150.902	27,33 €
TOTAAL	1.218.255	80.154.369	65,79 €	34.294.126	28,15 €
TOTAAL zonder Brussel	1.033.152	53.452.422	51,74 €	24.039.227	23,27 €

- In 2021 zal het effect op de ontvangsten uit **prestaties** minder groot zijn, terwijl de ontvangsten uit **overdrachten** naar verwachting in het algemeen zullen stijgen (met name die gelinkt aan de crisis).

Evolutie van de impact op de uitgaven per categorie, in 2021 t.o.v. 2020

- In de periode 2020-2021 zijn de **overdrachten** de meest getroffen uitgaven. Daarin zitten de verschillende subsidies die de gemeenten toekennen, en de dotaties aan de OCMW's en de politiezones.
- Er is in 2021 minder impact op de overdrachtsuitgaven (-€5,9 miljoen, ofwel -32%).
- Er is in 2020 minder impact op de **personeels- en werkingskosten** dan in 2021. Deze kosten zijn vorig jaar sterk gestegen.

CONCLUSIE - WAT MOETEN WE ONTHOUDEN?

De coronacrisis heeft de gemeenten alleen al in 2020 80 miljoen euro gekost. In 2021 stijgt de rekening met nog eens 35 miljoen. En wetende dat de gecumuleerde reserves van de 19 gemeenten voor de crisis 250 miljoen euro bedroegen, zien we dus duidelijk dat deze crisis bijna de helft van dat bedrag heeft opgeslokt in amper twee jaar tijd. Vooral de gemeenten Sint-Agatha-Berchem, Evere, Schaarbeek en de Stad Brussel zijn het zwaarst getroffen.

Het kabinet van de minister heeft ons bevestigd dat het Gewest de gemeenten zal ondersteunen, ook al weet men op dit moment nog niet hoe dit zal gebeuren.

> Meer info

Minister Clerfayt heeft de studie op 11 januari 2022 voorgesteld in de Commissie Binnenlandse Zaken. U kan deze sessie bekijken via het [YouTube-kanaal van het Brussels Parlement](#). De studie wordt voorgesteld vanaf 1u56. Daarvoor gaat het over Focus nr. 9 van BPB.

DE GEWONE ONTVANGSTEN EN UITGAVEN VAN DE GEMEENTEN

De 9^e Focus die Brussel Plaatselijke Besturen eind 2021 heeft uitgebracht, beoogt de belangrijkste trends aan te geven die zich aftekenen op het vlak van de ontvangsten van het eigen dienstjaar bij de negentien gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor de periode van 2016 tot 2020. In de analyse wordt het verloop van de ontvangsten in absolute bedragen nagegaan, zowel globaal als per ontvangstencategorie (prestaties, overdrachten en schuld) en voor de belangrijkste ontvangsten van de gemeenten in het bijzonder (opcentiemen op de onroerende voorheffing en aanvullende personen- belasting, gewestelijke dotaties en gemeentelijke fiscaliteit). Er wordt systematisch een vergelijking van de gemeentelijke ontvangsten per inwoner gemaakt om te vermijden dat verschillen in bevolkingsaantallen een vertekend beeld zouden geven van de omvang en de evolutie van de ontvangsten. Voor de ontvangsten uit aanvullende belastingen worden de ontvangsten geanalyseerd op basis van de gewestelijke tarieven om het effect van de uiteenlopende tarieven en wijzigingen in de tarieven weg te zuiveren. Om de vaststellingen met betrekking tot

de ontvangsten in perspectief te kunnen plaatsen, worden ook de uitgaven van het eigen dienstjaar van de gewone dienst beknopt geanalyseerd, evenals de resultaten. Deze benadering maakt het mogelijk de analyse te verruimen door in de conclusies over de gemeentelijke ontvangsten de link te leggen naar de gemeentelijke behoeften die ten grondslag liggen aan de uitgaven en ten slotte de globale financiële gezondheid, die deze Focus nagaat aan de hand van het verloop van het resultaat van het eigen dienstjaar per inwoner en het gecumuleerde resultaat aangevuld met de reserves.

DE KERNBODSCHAPPEN

Voor het eigen dienstjaar bedragen de totale ontvangsten van de negentien gemeenten 2,4 miljard euro en 2.000 euro per inwoner (1.690 euro zonder de Stad Brussel).

De ontvangsten van de negentien gemeenten geven een stijging te zien die tweemaal hoger ligt dan de gemiddelde inflatie.

De ontvangsten uit overdrachten (belastingen, subsidies, algemene dotatie aan de gemeenten enz.) zijn afgetekend de grootste financieringsbron van de gemeenten (90% in 2019).

De ontvangsten uit de opcentiemen op de onroerende voorheffing, de grootste bron van ontvangsten voor de gemeenten namen sterk toe, terwijl het aandeel van de gemeentelijke fiscaliteit afneemt. Het tarief van de opcentiemen op de onroerende voorheffing steeg gemiddeld met 1,1% per jaar. Het verloop van deze ontvangsten kan moeilijk voorspelbaar blijken.

Het aandeel van de opbrengst van de personenbelasting geeft op de lange termijn een dalende trend te zien, toe te schrijven aan de geleidelijk dalende inkomens van de Brusselaars over de voorbije tien jaar en een beleid van bewuste tariefverlagingen bij bepaalde gemeenten. Deze ontvangsten geven een vrij grillig verloop te zien. Het tarief van de aanvullende belasting is gemiddeld met 0,8% per jaar gedaald, ten gunste van een verhoging van de opcentiemen op

de onroerende voorheffing voor sommige gemeenten.

Het aandeel van de ontvangsten uit prestaties (geleverde diensten door de gemeente) en uit schulden (dividenden) geeft evenals dat van de gewestelijke dotaties een vrij stabiel verloop te zien.

Uit de analyse van de verschillende soorten ontvangsten kan besloten worden dat het aandeel van die ontvangscategorieën in de totale ontvangsten aanzienlijk verschilt tussen de gemeenten onderling.

Achter een vergelijkbaar niveau van ontvangsten kunnen dan ook zeer uiteenlopende situaties schuilgaan inzake fiscale druk op de bevolking, wegens de zeer diverse sociaaleconomische structuur van de Brusselse bevolking en een niveau van intrinsieke ontvangsten (totale ontvangsten - dotaties) per inwoner die zeer verschillend is tussen gemeenten onderling.

De analyse van de gemeentelijke ontvangsten per inwoner en per cluster wijst op een enigszins homogeen verloop, gekenmerkt door een vrij constante toename, maar geeft een hetero- geen beeld te zien wanneer we de ontvangsten meer in detail gaan analyseren.

Sommige gemeenten met sociaaleconomische profielen die grotere behoeften met zich meebrengen (totale ontvangsten-dotaties) hanteren voor de opcentiemen op de onroerende voorheffing tarieven die merkkelijk hoger liggen dan het gemiddelde omdat hun ontvangsten onder het gewestelijke gemiddelde liggen. Om hun uitdagingen het hoofd te kunnen bieden, hebben de meeste van die gemeenten hun overigens al zeer hoge opcentiemen nog verder opgetrokken, wat de fiscale druk op de bevolking vergroot. Bij andere gemeenten ligt het niveau van de ontvangsten daarentegen uitgesproken boven het gemiddelde, ondanks een lagere fiscale druk.

Om te komen tot een meer stabiele, vereenvoudigde en beter geharmoniseerde ondernemingsfiscaliteit met inachtneming van de fiscale autonomie van de gemeenten heeft het Gewest geopteerd voor de formule van de contractualisering,

via de ordonnantie van 19 juli 2007 ertoe strekkende de gemeenten te betrekken bij de economische ontwikkeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Deze harmonisering heeft bijgedragen tot meer stabiliteit inzake ondernemingsfiscaliteit.

De belastingen op ondernemingen nemen een essentieel aandeel in binnen de ontvangsten uit de eigen gemeentelijke fiscaliteit. Van die belastingen is de belasting op kantoorruimten de grootste bron van ontvangsten (50%). Een vergelijking van de gemeenten moet omzichtig gebeuren, gelet op de vastgestelde verschillen inzake grondslag van de belasting, belastbare basis, aanslagvoet en vrijstellingen. Die verschillen, die verband houden met de sociaaleconomische structuur van de gemeenten, zijn een gevolg van de gemeentelijke fiscale autonomie. Zo is 50% van de kantoorruimte in het Gewest gelegen in de Stad Brussel, die 20% van de totale oppervlakte vertegenwoordigt.

Een herziening van de criteria en wegingscoëfficiënten van de algemene dotatie aan de gemeenten vond plaats in 2017 om te komen tot een grotere solidariteit tussen de plaatselijke besturen onderling. Het Gewest heeft de algemene dotatie geherfinancierd (verruiming van het budget met 30 miljoen euro) en past nieuwe verdelingscriteria toe die afgestemd zijn op een grootstedelijke context, zoals het armoederisico. De verdelingscriteria van de nieuwe dotatie vergroten de verschillen tussen de gemeenten om meer middelen te kunnen verstrekken aan de gemeenten die voor de grootste uitdagingen staan.

De ontvangsten per inwoner liggen het hoogst in de gemeenten van de eerste gordel en van de Stad Brussel. Die gemeenten laten ook hogere uitgaven per inwoner optekenen voor zover hun intrinsieke ontvangstenmarge hen een hoger uitgavenniveau toelaat.

De uitgaven gaven een gemiddelde jaarlijkse stijging te zien die lichtjes hoger lag dan die van de ontvangsten.

De personeelsuitgaven zijn veruit de grootste uitgavenpost.

Net als de globale ontvangsten geven ook de uitgaven per gemeente een enigszins

gelijklopende evolutie te zien, maar krijgen we een meer ongelijkmatig beeld wanneer we ze nader onder de loep nemen.

Een analyse van de resultaten van het eigen boekjaar per inwoner maakt een vergelijkende analyse van de ontvangsten en uitgaven mogelijk als aanvulling op de ontvangstenanalyse.

Vijf Brusselse gemeenten (Sint-Agatha-Berchem, Brussel, Evere, Vorst en Sint-Joost) la- ten minstens drie keer een deficitair resultaat van het eigen dienstjaar per inwoner optekenen in de periode van 2016 tot 2020. Van die vijf gemeenten behoren er twee tot de cluster van de woongemeenten in het noordwesten.

De gemeenten zijn erin geslaagd de geleidelijke achteruitgang die in het verleden werd vastgesteld te stoppen en laten tussen 2016 en 2018 een constante verbetering van het gecumuleerde resultaat aangevuld met de gewone reserves optekenen. De acties die het Gewest heeft ondernomen ter ondersteuning van de gemeentelijke financiën blijken resultaat op te leveren.

Sint-Agatha-Berchem is de gemeente met de meest zorgwekkende budgettaire situatie. Het is de enige gemeente waarvan het gecumuleerde resultaat aangevuld met de reserves tweemaal negatief uitviel tijdens de beschouwde periode (tussen 2016 en 2020).

“De gewone ontvangsten en uitgaven van de gemeenten”, Focus nr. 9, BPB, 11/2021, 98p., beschikbaar op www.plaatselijke-bestur